

עבודת חקר כיתתית

כחלק מתהליך הכנה של עבודת חקר אישית/זוגית

ד"ר שלמה הרציג והגר אור

ברשימה זו ננסה להבהיר ולהדגים את חשיבותה של הכנת עבודת חקר כיתתית בספרות ואת דרכי הכנתה ופרסומה. בנוסף נתייחס לאופן הקמת אתר שמטרתו להוות 'במה' להצגת עבודת חקר כיתתית ולכתיבתה.

מהי עבודת חקר כיתתית בספרות?

זו עבודה הנכתבת על ידי כל תלמידי הכיתה מתוך שיתוף פעולה מלא ובהנחיית המורה, ובה חוקרים התלמידים קורפוס של יצירות ספרות.

מדוע יש צורך להשקיע זמן ומאמץ בהכנת עבודת חקר כיתתית?

מטרתה של עבודת החקר הכיתתית היא לחשוף את התלמידים לדרך החקר והפרשנות של יצירות ספרות, להכיר להם את שלבי העבודה השונים, להפגישם עם מקורות מידע עיוניים המאירים את היצירות באור חדש ולגרום להם להבין את מבנה עבודת החקר, הן כהליך מורכב והן כתוצר סופי מצופה. עבודת החקר הכיתתית מחלקת את העבודה בין הקבוצות השונות, ובכך מסייעת בתרגול קצר ופשוט יחסית של מלאכת החקר. למעשה, מהווה החקר הכיתתית תהליך מקביל, לעבודות החקר שיתבקשו התלמידים לכתבו בהמשך באופן עצמאי (במסגרת חקר אישי, או זוגי).

כיצד ניתן להכין עבודת חקר כיתתית?

להלן שלבי כתיבת העבודה השיתופית:

בחירת יצירה/ות ספרות - תהליך החקר הכיתתית מתחיל בבחירת היצירה/ות לחקר ולפרשנות (על ידי המורה ו/או התלמידים).

ניסוח שאלת חקר - לאחר היכרות ראשונית עם היצירה/ות יש לנסח את שאלת החקר ביחד עם התלמידים (בשיח פרונטלי, או בקבוצות, כשכל קבוצה תנסח שאלת

חקר ולאחר מכן, במליאה, תבחר השאלה הכיתתית). תהליך זה עשוי לקחת זמן, אך חשוב שהתלמידים יתנסו בו.

הרחבה בנושא ניסוח שאלת החקר ועל אפשרויות של שימוש בשאלות בתהליך כתיבת עבודת החקר ראו באתר ברנקו וייס [בקישור זה](#).

חלוקה לפרקים – על מנת לבחור את נושאי הפרקים יש להחליט על מספר היבטים העולים מן היצירה/ות וקשורים ישירות לשאלת החקר. (תהליך זה יכול להיעשות גם באמצעות שאלת שאלות משנה שיהוו את פרקי העבודה השונים).

תשתית עיונית תיאורטית – מלאכת החקר מתבססת על תשתית עיונית תיאורטית. לצורך כך תבחר המורה מאמר מתחום דעת רלוונטי, שיזרע אור על הנושא הנחקר. לדוגמה, אם שאלת החקר שואלת על דרכי גיבוש **הזהות** (האישית או הקבוצתית) העולה מן היצירה/ות הספרותית המאמר עשוי להיות מתחום הפסיכולוגיה או הסוציולוגיה, שבמרכזו הגדרת הזהות. אם שאלת החקר בודקת היבטים של מחאה חברתית ביצירות ספרות, התשתית העיונית-תיאורטית עשויה להיות מאמר מתחום ההיסטוריה המאיר את התקופה בה עלתה המחאה, או מאמר מתחום הסוציולוגיה אודות מחאה חברתית, או מאמר מתחום הספרות הנדרש לקשר בין ספרות למחאה.

על מנת לאפשר לתלמידים להתנסות באופן העבודה עם התשתית התיאורטית מומלץ לבחור מאמר עיוני אחד קצר ופשוט, שיתאים להארת נושאי כל הפרקים וללמדו במליאה.

הערה חשובה: מובן כי לב לבה של עבודת החקר בספרות הן היצירות הספרותיות. יתר על כן, הלמידה המקיפה באמצעות תשתית עיונית מתחומי דעת שונים מעוררת למידה בינתחומית פורה ומפרה. עם זאת, התשתית העיונית היזרה עשויה להסיח את הדעת מן היצירה הספרותית. (לדוגמה, אסור שהתלמידים יתנו משקל רב מדי בעבודתם למידע היסטורי וסוציולוגי אודות התנועה הפמיניסטית על חשבון 'קריאה צמודה' של המחזה 'בית הבובות' מאת הנריק איבסן. ובקצרה, יש לאזן בין המידע העיוני לבין הפרשנות הטקסטואלית, כאשר הראשון הוא בשירות האחרון).

כתיבת פרקי העבודה – בשלב זה מתחלקת העבודה של כתיבת החקר בין כל תלמידי הכיתה, כך שכל קבוצה תכתוב פרק ובו תחקור היבט אחד של היצירה/ות. אחת הקבוצות תכתוב את המבוא לעבודה, שבו יהיה מקום מרכזי להיבטים העיוניים-התיאורטיים, שישמשו את כותבי המחקר.

את סיכום העבודה מומלץ לנסח ולכתוב במליאה, ביחד עם התלמידים. בשלב זה חשוב לשקף לתלמידים את התהליכים המטא-קוגניטיביים שנערכים במהלך כתיבת הסיכום (מהו מבנה הסיכום? מדוע בחרנו פתיח כזה ולא אחר, כיצד ולמה נכתוב את הפעלים בזמן עבר/הווה/עתיד? וכיו"ב).

כאמור, מובן מאליו כי במרכז העבודה, הן במבוא, הן בפרקים והן בסיכום, תעמודנה יצירות הספרות הנחקרות. אך את דברי הניתוח והפרשנות יש לבסס באמצעות המאמר שנלמד ו/או על מאמר קצר שיינתן לכל קבוצה בהתאם להיבט החקר שלה.

הערכת עבודת החקר הכיתתית – הערכת העבודה תערך באמצעות [המחווון לבדיקת עבודת חקר](#) שפרסם הפיקוח על הוראת ספרות. מאוד חשוב שהתלמידים יכירו את המחווון כבר בתחילת תהליך הכנת העבודה, כך שיוכלו להיעזר בו במהלך הכתיבה. גם בסיום העבודה מומלץ לשתף את התלמידים בהערכת העבודה (בעזרת המחווון כמובן).

במה מקוונת לכתובת עבודת החקר השיתופית ולהצגתה – עבודת החקר הכיתתית תתפרסם על [פלטפורמה מקוונת שמזמנת כתיבה מרובה ומאפשרת עבודה שיתופית](#). לצורך כך נפתח אתר באפליקציה שנוחה לנו ונבנה אותו בהתאם למספר הפרקים (כולל מבוא וסיכום).

תפקיד המורה, או המורה כמנחה – חשוב לחזור ולהדגיש כי תפקיד המורה לאורך כל תהליך כתיבת עבודת החקר הכיתתית הוא ללוות, להנחות, לשאול שאלות הבהרה, לתקן ולכוון את הכיתה הן במליאה והן בכל קבוצה וקבוצה בנפרד. ולא פחות חשוב מכך על המורה לשקף את תהליכי הלמידה והחקר ולהעלות למודעות התלמידים את התהליכים המטא-קוגניטיביים שהם עוברים.

בעת כתיבת העבודה על גבי פלטפורמה מקוונת שיתופית המורה תעקוב אחר כתיבת הפרקים השונים, תעבור בין הקבוצות, תשמע את דברי התלמידים, תעזור ותמקד. נחזור ונדגיש כי בכל אחד מן השלבים חשוב במיוחד שהמורה והתלמידים יקפידו שהיצירה הספרותית תישאר במרכז החקר.

העבודה בכלי הדיגיטלי השיתופי מאפשרת למורה לראות במחשב האישי שלה את התקדמות הכתיבה של כל אחת מן הקבוצות. (באפליקציה שלא נערכת שמירה אוטומטית, על מנת שהמורה תוכל לראות את העריכות השונות התלמידים צריכים לשמור עבודתם מדי פעם, המורה תוכל לראות את כתיבתם לאחר שתרענן את האתר ע"י לחיצה על כפתור F5).

כיצד נבנה אתר חקר כיתתי?

במאמר זה נתאר עבודה עם הכלי המקוון אתר google-site אותו נבנה במיוחד עבור הכיתה. **מדוע** דווקא אתר google-site? google-site הוא אתר חינמי ידידותי המאפשר ליצור דפי אינטרנט (HTML) המקושרים זה לזה, לשתול בתוכו קובצי דוקס (טופס, מצגת, גיליון אקסל ועוד), להוסיף תמונות וסרטוני יוטיוב, לשמור היסטוריית עריכה וכיו"ב. בנוסף, מאפשרת התוכנה עבודה שיתופית ע"י הגדרת מספר בלתי מוגבל של עורכים וככזו היא מזמנת למורה לעקוב בזמן אמת אחר עבודת התלמידים באתר. זאת ועוד, לצופים באתר ניתן להוסיף תגובות, הערות ואפילו קבצים.

מבנה האתר – האתר יבנה בהתאם להיקף עבודת החקר הכיתתית: בהתאם למספר הפרקים (כולל המבוא והסיכום) יהיו מספר הדפים האינטרנטיים של האתר. ראו [דוגמה לדגם של אתר 'חקר כיתתי'](#).

לחצו כאן להנחיות להכנת האתר באפליקציית google-site .

להתייעצות ולעזרה ניתן לפנות אל הגר אור בדוא"ל hagaror@education.gov.il.

עבודה מהנה ובהצלחה!!!

